אנגעפירט פון'ם לערער פארבאנד פון די אידישע וועלטלאכע שולן אין ווייניפעג

טייבעלע די שטילע

פון פרומע שרה

קינדער ,עס גייט א רעגן. לאמיר גיין אין צווייטן צימער, דערציילן זיך מעשיות. — האט פייוזל, א אינגל מיט א מיידל'ס קול, זיך אנגערופן.

— גוט, גוט! — האבן אלע קינדער אויסגעשריען, אין שפרינגנדיק, זינגענדיק ארויס אין צימער אין פייוזל האט אויסגעזעען ווי א נידעריק בייסיק פעסל, א קליין קעפל מיט פראקסענע האר איינגעוואקסן אינ'ם קורצן קערפערל, גרויע אויגן וואס האבן שטענדיק געפינטלט. ער איז געזעסן אנגעפיקעוועט מיט מעשה'לאך אן א שיר. אין פאר נידעריע די קינדער מיט זיי.

— קינדער! — האט פייוזל אויפגעזעגט. — ווער וועט דערציילן די ערשטע מעשה?

— דו וועסט דערציילן דיינע לינגערישע מעשה'ס די ערשטע אין די לעצטע. — האט א אינגל געענטפערט אין אלע האבן זיך צעלאכט.

פייוזל האט זיך געפירט באליידיקט אין מיט שטאלץ זיך אנגערופן:

— היינט דערציל איך ניט קיין מעשה'ס.

— דערציל ניט, דערציל ניט. — האט מוישעלע געזאגט. — ער מיינט, אז נאר ער קען דערציילן מעשה'ס. מיר קאנען אלע דערציילן מעשה'ס.

— זאל מוישע דערציילן דער ערשטער, וואס עפעס איך?

— זאל שרה!

האט פייוזל זיך אפגערופן: — ציט צעטלאך, ווער עס וועט ארויסציען דאס אנגעשריבענע צעטעל, וועט דערציילן די ערשטע מעשה.

יא, יא. — האבן אלע איינגעשטימט. מיר'ן ציען צעטלאך.

ס'איז געווארן א טומל. אלע האבן געשלעפט צעטלאך. דאס אנגעשריבענע צעטעל האט ארויסגעציגן טייבעלע — די שטילע. אזוי האט מען טייבעלען גערופן. זי איז געווען שטיל ווי א טויב. כוואליענדיקע גאלדענע האר, גוטע שווארצע אויגן, א קליין מיידלה. רויטע ליפעלאך, א קורצנאסע גענזל, פול מיט חן. אז טייבעלע האט ארויסגעציגן דאס אנגעשריבענע צעטעלע איז זי איבערראשט געווארן, אבער זי איז ניט אראפגעפאלן ביי זיך

די קינדער האבן געלאכט: — טייבעלע וועט דערציילן די ערשטע!

טייבעלען האט עס ניט געארט, זי האט פארוואורפן אירע'האר אויף א זיים און אנגעהויבן:

— קינדער, כ'וועל אייך דערציילן א מעשה, ניט קיין אויסגעטראכטע. אן אמת'ע מעשה: מיט א צייט צוריק בין איך געשטאנען אויפ'ן גאנעק, איז צוגעקומען א הויכער דארער מאן, אן אפגעריסענער, אפגעשליסענער, מיט א פארוואקסן בלאס פנים. ס'איז געווען קענטיק אז ער האט ניט וואס צו עסן. ער האט מיך ניט באמערקט און זיך טיף איינגעבויגן איבער א מיסט-פעסל, גענומען זוכן, ראיען, ביז ער האט ארויסגעציגן א פאפירן-זעקל מיט אפפאל פון עסן, און גענומען האסטיק שליינגען, ניט קייענדיק. איך בין א פארצייטערטע געווארן, מיינע אויגן האבן זיך אנגעפילט מיט טרערן, אין האלז האט מיר געשטיקט, געוואָרגן. דער פרעמדער האט שנעל איינגעשלונגען דאס עסן און ווידער געזוכט אין מיסט פעסל, ביז ער האט ארויסגעשלעפט צוויי שיך — ניט קיין פאר. ער האט אזוי שטייענדיק ארונטערגעשלעפט זיינע שטארק צעריסענע שיך, און אנגעטאן די. וואס ער געפונען אין מיסט פעסל, א שאקל געטאן זיין קאפ, אויסגלייכנדיק די האר און האט האסטיק גענומען שפאנען. כ'בין די גאנצע צייט געשטאנען און מיר האט געשווינדלט פאר די אויגן. מיין קאפ האט זיך מיר געדרייט. איך האב געוואלט ריידן. פארבעטן אים צו אונז אין שטוב. עפעס עסן, אבער מיין צונג איז געווען ווי געליימט. אז דער פרעמדער איז אוועק בין איך ארונטער די טרעפ, זיך געלאזט נאך אים. ער איז אבער שנעל פארשוואונדן, איך האב אים מער ניט געזעען. איך האב זיך אומגעקערט א טרייעריקע. מיך האט אזוי פארדראסן,למאי איך האב אים ניט געבעטן צו אונז אין הויז עפעס עסן. א גאנצן טאג בין איך ארומגעגאנגען א פארזארגטע, א פארטראכטע, ביי-נאכט, ווען איך בין געלעגן אין בעט, האב איך זיך געוואָרפן, געדרייט אויף אלע זייטן, ניט געקענט איינשלאפן. ס'איז געווארן א שטורעם. בייזע ווינטן האבן געווילדעוועט, אנהודיעס האבן דונערן אין מיינע אויערן. פארבלענדעט האבן בליצן מיינע אויגן, שווערע, גרויסע טראפנס רעגן האבן געשאסן אויפ'ן דאך מיט רעש און געפילדער. מיר האט זיך געדאכט אז איך זע דעם פרעמדן איינגעטוליעט אין זיינע צעריסענע קליידער מיט אן אויפגעשטעלטן קאלנער, שפאנענדיק אין גרויסן שפורעס. איך האב זיך געוואָרפן, געדרייט אויף מיין געלעגער, זעענדיק אלע מינים געשטאלטן פונ'ם פרעמדנס פנים. עס האט שוין גענומען טאגן, איך בין נאך אלץ ניט געשלאפן, איך האב גענומען קושן אין אלע זייטן. די אויגן, דעם קאפ, די נאז, אין האלז — ווו נאר איך האב געקענט, אין דער זעלבער צייט געוויינט און געכליפעט. מיין טאטע האט מיך קוים אפגעריסן פון זיך, און געזאגט: "ווייז ניט. נארעלע, טייבעלע מיינע, איצט ארבעט איך דאך, גיי שלאפן, ס'איז נאך פרי". ער האט מיך צוריק אריינגעוואָרפן אין בעט, געגעבן א שטארקן קוש, גוט איינגעדעקט, און איך בין ווידער איינגעשלאפן.

אט אזוי האט טייבעלע געענדיקט איר מעשה. אלע קינדער זיינען געזעסן שטיל מיט פארוויינטע אויגן, ביז פייוזל האט איבערגעריסן די שטילקייט אויסשרייענדיק: — בראוואָ, טייבעלע, בראוואָ! א שיינע מעשה, און אלע האבן מיטגעשריען: בראוואָ, בראוואָ, בראוואָ!!!

איין אינגל האט אויסגעשריען: — זעט, קינדער, ס'האט אויפגעהערט צו רעגענען, די זון איז ארויס, קומט שפילן אין כאל. ער איז ארויס און אלע נאך אים.

א קוואל וואס שיסט מיט וואַרעם וואסער און ווערט אויסגעטריקנט אויף צענדליקער יאָרן

אויפ'ן שטח פון דער גמינע גאבריער, דעפארטמענט הערא (פראנקרייך) געפינט זיך א מערקווירדיקער אונטערערד-שער קוואל, וואס שטייט אויף תחית-המתים איינמאל אין א צענדליק יאָרן.

אין משך פון די לעצטע 60 יאָר האט דערקוואל "אויפגעלעבט" 5 מאל: אין די יאָרן 1872, 1907, 1921 און איצט היינטיקן יאָר. אין משך פון דער איבעריר-קער צייט איז דער קוואל איינגאנצן טרוקן און קיין טראפן וואסער גיט ער ניט ארויס. בעת ער איז טעטיק גיט ער ארויס פון 5 ביז 10 טויזנט ליטער וואסער אין א מינוט; די טעמפעראטור פון וואסער דערנרייכט ביז 20 גראד וואַרעם; מערקווירדיק איז, וואס דאס וואסער פארמאגט אזעלכע איינגשאפטן אז ווען מען וואַרפט אריין אהין וואס נישט איז פאר א קאנגשאטנד, ווערט עס גלייך פארשטיינערט.

איצט פארן אהין טוריסטן פון דער נאנצער וועלט, כדי צו זעען דעם פרעכטיקן שניי ווייסן וואסער פאל פון וואַרעם מען וואסער, וואס פארוואנדלט אין שטיין אלץ, וואס עס באדט זיך נאר אויס אין אים.

—(:-:)—

רעטענישן

1. מיין פאטער און מוטער קענען איר לעבעריקע געפינען, לעבעריקע קינדער. טו איך געוויינען, פון צוויי פארבן בין איך געבוירן, נאך אין געבארן בלייב איך טויט.
2. פון גאנץ ווייט קום איך אהער, פון פייער און וואסער באקום איך קאלער, איך האב א שונא. ווען איך זע אים ניט בין איך רויט, ווען איך זע אים בי זאך איך טויט.
3. א פעסעלע אראפגעפאלן און האט זיך צעבראָכן; קיין שום באנדער קען עס ניט פארריכטן.
4. אין איין פעסל זיינען פאראן צוויי ערליי ווייגען.
5. אויבן שמאל, אונטן ברייט, דורך און דורך וויסקיים, אין א ווייס העמדל אין א בלוי קליידל.
6. צוויימאָעס האבן צו פינף קינדער, אלע קינדער הייסן מיט איין נאמען.

א בוך וואס איז געבונדן אין דער הויט פון א מענשן

אין באסטאנער מוזיי געפינט זיך איינע פון די מערקווירדיקסטע ביכער אויף דער וועלט; דאס איז א בוך וואס איז געבונדן אין דער הויט פון א מענשן. אנשטאט ליי-ווענט אדער לעדער, האט מען געברויכט מענשלאכע הויט פאר די טאָוולען.

דער אינהאלט פון בוך איז אויך זייער אן אינטערעסאנטער. דאס איז די לעבנס-באשרייבונג פון א באנדיט, וועלכער איז באגאנגען פיל ריבעריין אין די יאָרן פון 1825 ביז 1835. ער איז געשטארבן אין טורכע אין 1837, נאכדעם ווי ער האט אנגעשריבן זיינע זכרונות.

דער ריבער, דזשיימס עלען, האט געהאט טעראָריזירט גאנץ ניי-ענגלאנד. צען יאָר נאכאנאנד האט ער געלויערט אויף פארבייפארער און הענדלער אין ניי-ענגלאנד אין מ'האט אים ניט געקאנט כאפן. ענדלאך איז ער אבער אריינגעפאלן און מען האט אים פארשפארט אין תפיסה. דאָ האט ער געלעבט בלויז צוויי יאָר, אבער אין פארלויף פון דער צייט האט ער אנגעשריבן זיין בוך וועלכעס איז אפגעדרוקט געווארן נאך זיין טויט. אין זיין צואה האט ער געבעטן, אז מען זאל צוויי בענדער איינבינדן אין זיין איינענער הויט. און אזוי האט מען געטאָן. איינער פון די בענדער איז פארשוואונדן געווארן, אבער דער צווייטער געפינט זיך אין מוזיאום פון באסטאנער אטענאום.

—(:-:)—

לידער

אליהו הנביא

חיים קרול

אליהו הנביא אין מיטן פון דער וועלט
אין האלט ס'טעלערל פון הימל —
אבער ניט ,יעדעס קינד
האט עס די זכיה צו באקומען.

* * *

אליהו ווינט זיך
אויף דער ווינ-שטול פון דער וועלט
און ארום אים, צופוסנס, שפילן זיך
די צוועלף מזלות.
שיקט ער פאנאנדער
א געבענשט יאָר
צו פויערים.
א געווונט יאָר
צו קינדער
און א גוט יאָר
צו טאטע-מאמע.

ב אָ ב

פון ס. טשעסטער

דער אלטער וועסטפאל האט געזאגט:

— באב וועט וואקסן אומעטום,
וואו מ'זאל עס ניט פארזייען —
בארג-ארויף צי אויף דער פלאך,
צעשלאג נאר די ערד און מאך זי ווייך
באטש מיין טאטע, זאל בשלום רוען
אין זיין רו,
האט שטענדיק אין לאכטשינקעלע
דעם באב פארזייט

יע, אין לאכטשינקעלע.
אבער וואקסן וועט עס אומעטום.
און דו מיין פריינט:

דו האסט געדארפט פארבינדן דיינע צאמען כ'האב עס דיר א פאר מאל שוין דערמאנט די שעפסן דיינע קריכן אין מיין גארטן, פרעסן אפ דעם רובארב פון די ווארצל. אט האבן דיינע שעפסן מיך באעולה'ט, ארומגעשיילט די קארע פון דער בירקע, פאר'מיאוס'ט אויף דאס ארט פון מיינע טויטע אבות.

דו ווייסט ניט ווי דאס ארט אין מיר טייער ס'רוען דארט מיין טאט עאון מיין זיידע, אויך מיין הערלה ליגט דארט באגראבן— א יונג פון פיר-און-צוואנציק יאָר.

מיין ווייב האט שוין פון לאנג

צו מיר געזאגט:

"טאם, מאך דאָ א סוף צו אט די אלע זאכן! פארנעם צו דיר אין שטאל דעם

אידנס שעפסן,
וועט ער זיינע צאמען באלד פארריכטן;
ווען זיי ניט קריכן אין אונזער גארטן,
אפפרעסן דעם רובארב פון די ווארצל
און די בירקע קארע אויף הערלדס קבר".

האב איך איר געענטפערט:

— מיטער!

מיין זוודע און מיין טאטע זיינען דאָ געזעסן
אפגעלעבט זייערע יאָרן,
זיך מיט קיינעם ניט געברוגזט.
און מיר, מענשן עלטערע, אן קינדער,
און אונזער הערלה ליגט באגראבן,
זאל גאט געבן אויף זיין קבר זאל
כאטש די בירקע ניט פארדארן.

זאגט זי:

"יע!

אבער ער... ער איז א ניי-געקומענער.
ער האט דיין טאטן, דיין זיידן ניט געקאנט
און ווייס אויך ניט ווער ער איז".

—און דעם [illegible] שכן, איז דאָך טאטע אזוי
אבער שכנים זיינען מיר
און מיט א שכן וויל איך זיך ניט קריגן.

"סאלאדא" טיי

דער זעלבער פלייוואר

די זעלבע קוואליטעט

70 סענט א פונט

בראון לייבל

אין אלע גראָסערי סטאָרס

כריוו אין רעדאקציע

דאנקט פאר שטיצן דעם נאצ. פאנד

געערטער רעדאקטאר: —

אין נאָמען פון אונזער נאציאנאל-פאנד קאמיטעט בעט איך פלאץ אין אייער צייטונג אויסצודריקן אונזער מזל-טוב און דאנק צו אונזער מוטער מאנעל פאר אייניי געבויערן אייניקל און דערפאר וואס זי האט אראנזשירט מיט דעם שרייבער פון די שורות צו פלאנצן 9 בוימער אין יער הערצל.

דערלויבט מיר אויך אויסצודריקן דאס זעלבע צו אונזער פרעזידענט פון שול מר. און מרס. קליימאן, ביי וועמען עס זיינען איצט צו געסט זייער טאכטער מיט זייער ניי-געבוירן אייניקל. און ווען מיר האבן לעצטן שבת ביים קידוש גערעדט וועגן די לעצטע אימיגראציע נייעס קיין ארץ-ישראל, האבן זיי געענטפערט אונזערע שונאים מיט פלאנצן 25 בוימער אין יער הערצעל אויף דעם נאמען פון זייער אייניקל.

איך ווינש דעם זיידן און די באבעס, וועלכע העלפן בויען ארץ-ישראל, אז זיי זאלן האבן נחת פון זייערע קינדער און זיי זאלן דערלעבן דעם טאג ווען מיר וועלן קאנען זאגן 'ובני ישראל יוצאים ביד רמה'.

מיט ציון-גרוס,

מ. טשערטאקאוו, סאסק.

—(::)—

ליידים אקזילערי פון מושב זקנים דערווייל באאמטע

מיטוואך אוונט, דעם 7טן מאי, זיינען פארנעקומען די וואלן פון די ליידים אקזילערי פון מושב זקנים. מרס סילבערט, די פרעזידענטן, האט אין איר באריכט באטאנט, אז ניט קוקנדיק וואס זייער טעטיקייט איז באגרעניצט, ווייל דער מושב זקנים איז געשטיצט פון דעם בודזשעט, דאך האבן זיי שוין געשאפן א באדייטנדע סומע. אויך האט די פרעזידענטן געמעלדעט, אז דער פאראיין פארמאגט 700 מעמבערס. מרס. סילבערט האט באדאנקט אלע פרויען פאר זייער גוטער ארבעט, און האט אויך באדאנקט מרס. ליזאק, אלס סאשעל טשערליידי, און מרס. ווערייר אלס פובליסיטי טשערליידי. זי האט אפעלירט צו די פרויען זיי זאלן באאיינפלוסן אנדערע צו צושטיין צו דער אקזילערי אום צו שאפן דעם נויטיקן פאנד פאר א נייער געביידע, וואו מען זאל קאנען געבן א היים פאר די אומגליקלאכע זקנים און זקנות. די פארזאמלונג האט גוטגעהייסן דעם באריכט.

מרס. אליניק, די סעקרעטארן, האט אויך אפגעגעבן א פינאנציעלן באריכט, וועלכער איז גוטגעהייסן געווארן פון די אנוועזנדע.

מרס. א. זלאבינסקי איז דערווייל געווארן אלס פארזיצערן פון דעם אוונט, און דער רעזולטאט פון די וואלן איז פאלגענדער:

מרס. ל. סילבערט, 416 אבערדין, פרעזידענטן (ביי אקלאמיישאן).

וויס-פרעזידענטנס: מרס. ווערייר, מחס. גוטמאן, מרס. סלאווסקי און מרס. מייל.

טרעזשורער: מרס. מ. דארפמאן (ביי אקלאמיישאן); ערן-סעקרעטאר: מרס. אלעניק; קארעספאנדירנג סעקרעטאר: מיס פליישמאן;

פאלגנדע זיינען דערווייל געווארן אין דער עזקעקוטיווע: מרס. שילער, פינגע, רוט, סלייטער, זלאבינסקי, ראזנבלאט; מאסטענסקי, יאפע, נאזשיק, אווערבוך, בייטמאן, גרינבערג, קאסטעל, ליזאק, שטיינטעלמאן, ווייזמאן, רייז, פליישמאן, מארשאק, אלטמאן און קופער.

—(:-:)—

פעלער אויסבעסערונג

אינ'ם וואלן באריכט פון דער פרויען ביקור הולים סאסייטי וואס איז געווען געדרוקט לעצטן פרייטאג, דעם 23טן מאי, איז על-פי טעות דורכגעלאזט געווארן דער נאמען פון מרס. סימקין, ערן-פרעזידענטן און מרס. בוכהאלטער פרעזידענטן פון גמילת חסדים פאראיין.

ווען א קינד איז פיבעריש, בייז, אומרואיק

קאליק, נעז, זויער גרעבצען, אפטער בריעגן, פיבעריש, אין ביביס און קינדער, ציינס אין אלגעמיין אז די שפיין ווערט זויער אין דעם קליינעס פארדריאונגס קאנאל.

ווען די דאוזיק סיפמאטען דערשיינען, ניט דער ביבי א מיילעפעל פיליפס מילק אף מאגנעזיא. עס וועט אזו אויך אויפהעלפן אין א גלאט ערשטער פלעשל שפייז אין פריסארען. עקסטרע קינדער דארף מען נעמען א טיש-לעפל אין א גלאז וואסער. דאס וועט מאכן באקוועמלאר דעם קינדמאכן זיין מאגן און ערגערס לייבס. אין פינף מינוט פילט ער זיך באקוועם, פריילאך. עס וועט אפרייניגן די ערגערס פרייס פון זויערקייט, אומפארדייולאכער שפייז. עס עפנט די באוועלס אין פארשטאפונג, פארקילונגען, קינדערשע קראנקהייטן. קינדער נעמען עס גערן ווייל עס איז גענעם שמאק, אנגענעם, באמעס'ם.

שטודירט אירע פילע נוצן פאר דער מוטער און קינד. שרייבט פאר דעם אינפארמעשאנס בוך, "ווזפול אינפארמעשיאן". אדרעסירט צו

The Chas. H. Phillips Chemical Co.
Windsor, Ont.

עס וועט געשיקט ווערן פריי.

קויפנדיק, זייט זיכער צו באקומען די ריכטיקע פילופס מילק צף מאגנעזיא. דאקטוירס האבן עס צוגעשריבן פאר איבער 50 יאָר.

געזונט קומט צו ערשט

איר קאנט זיין זיכער אז דעם געזונט פון אייער פאמיליע איז געגעבן געווארן דער ערשטער און לעצטער אנבאטראכט ווען איר קלייבט אויס

סיטי מילך

—אלס אייער טעגלאכער מילך זאפאס.

ווייל פעסטעריזירונג גאראנטירט דאס ריינקייט פון יעדער פלעשל פון סיטי מילך.

City Dairy Limited

Phone 87 647

Reliance Ink

100 פראצענט קענעריען
די טינט אויף וועלכער איר קענט זיך פארלאזן.

ניי מאשינען

אויף זייער קליינע אויסצאלונגען קאנט איר קריגן ביי מיר. 15 יאָר דערפאר רונג. דער עלטסטער אידישער אגענט. איך קאן אויך פארריכטן אייער מאשין. טעלעפאנירט 52 501

JOS. LITMAN
465 Dufferin Ave. Phone 52 501

ל. לודוויג

דזשענעראל קארפענטער, קאנטראקטאר און בילדער
אלע סארטן אלטערישאנס
סטאר פראנטס און פיקסטשורס
480 באיד עווע. טעל. 51 431

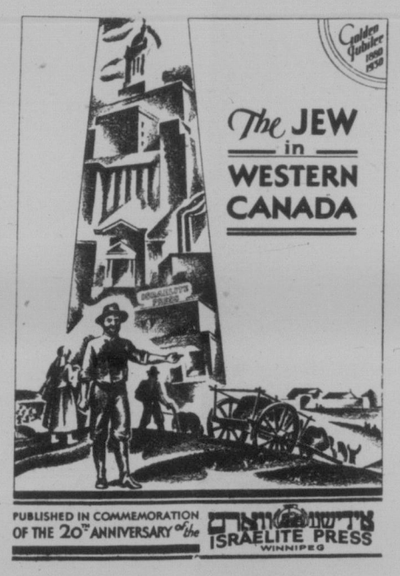

פופציק יאָר אידישער ישוב אין ווייניפעג און מערב קאנאדע

— און —

20 יאָר "דאס אידישע וואָרט"

פופציק יאָר אין לעבן פון א פאלק איז ניט באדייטנד און ווייניק וויכטיק, און אויב פופציק יאָר איז שוין עפעס וויכטיק, זיינען די ערשטע פופציק יאָר די וויכטיקסטע, ווייל זיי לייגן דעם פונדאמענט פאר די שפעטערדיקע דורות. און א ווערטפולן שטיין האט אויך "דאס אידישע וואָרט" בייגעשטייערט מיט זיינע צוואנציק יאָר עקזיסטענץ. זאָל דערפאר אין אונזער יובילי בוך ניט פעלן קיין איין שטיין פון דעם פופציק יאָריקן אידישן בנין פון ווייניפעג און מערב קאנאדע.

שיקט אונז צו אייערע דאקומענטאלע מאנוסקריפטן פון יעדן געשיכטלאכן ווערט מיט וועלכע מיר זאָלן זיך קאנען באנוצן פאר דעם יובילי בוך וואס וועט דערשיינען לכבוד דעם צוואנציק יאָריקן יובל פון "דאס אידישע וואָרט".